

Artykuł 8

Prawo do tworzenia związków zawodowych

Pytanie 1

201. Sprawozdanie z wykonywania Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych za okres 01.1995 – 10.2003 rozpatrzone zostało przez Komitet Praw Człowieka w październiku 2004 roku.

202. W 2004 i 2006 roku złożone zostało sprawozdanie z wykonywania konwencji MOP:

- nr 87 MOP dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych,
- nr 98 MOP dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych.

Sprawozdanie z wykonywania konwencji nr 151 MOP dotyczącej ochrony prawa organizowania się i procedury określania warunków zatrudnienia w służbie publicznej złożone zostało w 2004 roku.

Pytanie 2

a/, b/, d/ Przystępowanie do swobodnie wybranego związku zawodowego, tworzenie związków zawodowych. Warunki działania związków zawodowych.

203. W okresie objętym sprawozdaniem nie nastąpiły istotniejsze zmiany w stosunku do tego, co przedstawiono w poprzednim sprawozdaniu.

Informacja dodatkowa:

204. 1 stycznia 2003 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o związkach zawodowych. Zgodnie z art. 25¹ uprawnienia zakładowej organizacji związkowej przysługują organizacji zrzeszającej co najmniej 10 członków będących pracownikami lub osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy o pracę nakładczą u pracodawcy objętego działaniem tej organizacji, lub funkcjonariuszami pełniącymi służbę w jednostce objętej działaniem tej organizacji. Do uprawnień organizacji związkowych należy także zawieranie układów zbiorowych pracy z tym, że takie układy nie mogą być zawierane dla: członków korpusu służby cywilnej, pracowników urzędów państwowych zatrudnionych na podstawie mianowania i powołania, pracowników samorządowych zatrudnionych na podstawie wyboru, mianowania i powołania oraz sędziów i prokuratorów.

205. Zasady zawierania układów zbiorowych pracy określa Kp (Dział XI). W myśl tych przepisów zawarcie układu zbiorowego pracy następuje w drodze rokowań, a z inicjatywą ich rozpoczęcia może wystąpić:

- zakładowa organizacja związkowa lub pracodawca - w przypadku układów zakładowych oraz
- ponadzakładowa organizacja związkowa lub organizacja pracodawców – w przypadku układów ponadzakładowych (do 31 grudnia 2008 roku, z taką inicjatywą może wystąpić także minister lub organ samorządu terytorialnego w stosunku do pracowników jednostek organizacyjnych sfery budżetowej, niezrzeszonych w organizacjach pracodawców).

206. Strona uprawniona do zawarcia układu nie może odmówić żądaniu drugiej strony podjęcia rokowań, jeśli mają one na celu zawarcie układu dla pracowników dotąd nim nie objętych lub jeśli zmiana układu jest uzasadniona istotną zmianą sytuacji ekonomicznej lub finansowej pracodawcy, lub pogorszeniem sytuacji materialnej pracowników. Nie może ona również odmówić, jeżeli żądanie zostało zgłoszone nie wcześniej niż 60 dni przed upływem okresu, na jaki układ został zawarty, lub po dniu wypowiedzenia układu.

Strony uprawnione do zawarcia układu zbiorowego pracy mogą zawrzeć porozumienie o stosowaniu w całości lub w części układu, którego nie są stronami. Do porozumienia stosuje się, odpowiednio, przepisy dotyczące układu.

207. Układ zawiera się w formie pisemnej na czas określony lub nie określony. Przed upływem terminu obowiązywania układu zawartego na czas określony strony mogą przedłużyć jego obowiązywanie lub uznać układ za zawarty na czas nie określony.

Zmiany do układu wprowadza się w drodze protokołów dodatkowych.

208. Układ zbiorowy rozwiązuje się na podstawie zgodnego oświadczenia stron lub z upływem okresu, na który został zawarty, względnie z upływem okresu wypowiedzenia dokonanego przez jedną ze stron (Trybunał Konstytucyjny - orzeczeniem z dnia 18 listopada 2002 roku uznał za niezgodny z prawem art. 241⁷ §4 Kp zobowiązujący do stosowania układu zbiorowego mimo jego rozwiązania). Okres wypowiedzenia układu wynosi trzy miesiące, chyba że strony w układzie postanowią inaczej.

209. Układy zbiorowe pracy podlegają rejestracji, poprzedzonej badaniem ich zgodności z prawem. Ponadzakładowe układy zbiorowe są rejestrowane przez ministra właściwego do spraw pracy, a zakładowe układy zbiorowe przez właściwych okręgowych inspektorów pracy.

210. Według stanu na 14 grudnia 2006 roku do rejestru ponadzakładowych układów zbiorowych pracy wpisano:

- 166 układów, z których obowiązuje 137,
- 198 protokołów dodatkowych, w tym 158 do układów obowiązujących.

Do 14 grudnia 2006 roku do rejestru porozumień o stosowaniu układu zbiorowego pracy, prowadzonego przez ministra właściwego do spraw pracy wpisano:

- 46 porozumień, z których obowiązuje jedno,
- 8 protokołów dodatkowych do tych porozumień, w tym 2 do obowiązującego porozumienia.

Zarejestrowane ponadzakładowe układy zbiorowe pracy obejmowały około 1 mln pracowników, zatrudnionych u ponad 4350 pracodawców. Obowiązującymi układami ponadzakładowymi objętych było około 500 tysięcy pracowników, zatrudnionych u 3195 pracodawców.

211. Wspieranie rokowań zbiorowych i udzielanie pomocy stronom zamierzającym zawrzeć układ zbiorowy pracy należy do zadań:

- Komisji do spraw Układów Zbiorowych Pracy, działającej na podstawie ustawy z 29 września 1994 roku o zmianie ustawy - Kp oraz o zmianie niektórych ustaw i na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 lipca 2001 roku w sprawie Komisji do spraw Układów Zbiorowych Pracy. Od 2001 roku do zadań Komisji należy także wyrażanie opinii w sprawie rozszerzenia ponadzakładowych układów zbiorowych pracy,
- Zespołu Problemowego do spraw Prawa Pracy i Układów Zbiorowych, działającego od marca 2002 roku w ramach Trójstronnej Komisji do spraw Społeczno-Gospodarczych (podstawa prawna: uchwała Nr 3 Trójstronnej Komisji do spraw Społeczno-Gospodarczych z 6 marca 2002 roku w sprawie powołania stałych zespołów Trójstronnej Komisji do spraw Społeczno-Gospodarczych).

212. Ustawy:

- z 5 kwietnia 2002 roku o europejskich radach zakładowych,
 - z 4 marca 2005 roku o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej,
 - z 7 kwietnia 2006 roku o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji,
 - z 22 lipca 2006 roku o spółdzielni europejskiej,
- wzmocniły uprawnienia związków zawodowych w zakresie informacji i konsultacji.

213. Dane dotyczące liczby osób skazanych za naruszenie ustawy o związkach zawodowych – załącznik, pozycja 33.

c/ Prawo związków zawodowych tworzenia federacji i przystępowania do międzynarodowych organizacji związków zawodowych.

214. W okresie objętym sprawozdaniem nie zostały przeprowadzone zmiany w stosunku do tego, co przedstawiono w poprzednim sprawozdaniu.

e/ Liczba i struktura związków zawodowych, liczba ich członków.

215. Dane dotyczące rejestracji i zmian w rejestrze związków zawodowych i związków pracodawców – załącznik, pozycja 34.

216. W toku badań statystycznych związków zawodowych i organizacji pracodawców z 1999 roku uzyskano znikomą liczbę sprawozdań. Szacuje się, że w 2004 roku członkami związków zawodowych było około 17% pracowników.

Pytanie 3

Prawo do strajku

217. W okresie objętym sprawozdaniem nie nastąpiły zmiany w stosunku do tego, co zostało przedstawione w poprzednim sprawozdaniu.

218. Dane dotyczące liczby strajków – załącznik, pozycja 35.

Pytanie 4

Ograniczenia w wykonywaniu praw przez członków sił zbrojnych, policji, administracji państwowej

219. Zgodnie z art. 81 ustawy z 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz art. 81 ustawy z 24 maja 2002 roku o Agencji Wywiadu, ich funkcjonariusze nie mogą zrzeszać się w związkach zawodowych.

220. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego. Do zadań Agencji należy:

- rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa,
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw:
 - szpiegostwa, terroryzmu, naruszenia tajemnicy państwowej i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa lub jego podstawy ekonomiczne,
 - korupcji osób pełniących funkcje publiczne, o których mowa w art. 1 i 2 ustawy z 21 sierpnia 1997 roku o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa,
 - w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa,
 - nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, w obrocie międzynarodowymoraz ściganie ich sprawców,

- realizowanie, w granicach swojej właściwości, zadań służby ochrony państwa oraz wykonywanie funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa w zakresie ochrony informacji niejawnych w stosunkach międzynarodowych,
- uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego,
- podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych.

221. Zadania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego są realizowane przez funkcjonariuszy Agencji, w ramach służby pełnionej w formacji uzbrojonej i umundurowanej.

222. Agencja Wywiadu jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Do zadań Agencji należą:

- uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego,
- rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- ochrona zagranicznych przedstawicielstw Rzeczypospolitej Polskiej i ich pracowników przed działaniami obcych służb specjalnych i innymi działaniami mogącymi przynieść szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej,
- zapewnienie ochrony kryptograficznej łączności z polskimi placówkami dyplomatycznymi i konsularnymi oraz poczty kurierskiej,
- rozpoznawanie międzynarodowego terroryzmu, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej,
- rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej przenoszenia,
- rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych mających wpływ na bezpieczeństwo państwa oraz podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń,
- prowadzenie wywiadu elektronicznego,
- podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych.

223. Pełnienie służby przez funkcjonariuszy Agencji Wywiadu odbywa się w ramach formacji uzbrojonej i umundurowanej.

224. Kwestię członkostwa poborowych w związkach zawodowych, których byli członkami w dniu powołania do tej służby reguluje obecnie ustawa z 28 listopada 2003 roku o służbie zastępczej, identycznie jak poprzednio obowiązujące przepisy (ustawa z 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej).

225. Zgodnie z ustawą z 11 września 2003 roku o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (art. 108):

- żołnierzom zawodowym nie wolno tworzyć i zrzeszać się w związkach zawodowych,
- z dniem rozpoczęcia pełnienia zawodowej służby wojskowej ustaje dotychczasowe członkostwo żołnierza zawodowego w związku zawodowym,

- w jednostkach wojskowych żołnierze zawodowi mogą tworzyć organy przedstawicielskie poszczególnych korpusów kadry zawodowej Sił Zbrojnych,
- Minister Obrony Narodowej określa, w drodze rozporządzenia, warunki organizacji, funkcjonowania i tryb wyboru oraz okresy kadencji, zadania i uprawnienia organów przedstawicielskich żołnierzy zawodowych, a także formy ich współpracy z dowódcami jednostek wojskowych, z uwzględnieniem doradczego charakteru tych organów.

226. 28 czerwca 2004 roku Minister Obrony Narodowej wydał rozporządzenie w sprawie organów przedstawicielskich żołnierzy zawodowych, określające warunki organizacji i funkcjonowania, tryb wyboru i okresy kadencji oraz zadania i uprawnienia organów przedstawicielskich żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a także formy ich współpracy z dowódcami jednostek wojskowych.

227. Organami tymi są:

- zebrania oficerów zawodowych,
- zebrania podoficerów zawodowych,
- zebrania szeregowych zawodowych,
- przedstawicielstwa żołnierzy zawodowych jednostki wojskowej,
- zgromadzenia mężów zaufania korpusu oficerów zawodowych,
- Konwent Dziekanów Korpusu Oficerów Zawodowych.

228. Do zadań zebrania należy obrona praw żołnierzy zawodowych i środowiska wojskowego, między innymi:

- wyrażanie stanowiska w sprawach bezpośrednio ich dotyczących, w szczególności dotyczących warunków pełnienia służby oraz zabezpieczenia socjalnego,
- przedstawianie przełożonym spraw wpływających negatywnie na nastroje żołnierzy zawodowych, a w przypadkach braku możliwości ich uregulowania na szczeblu danej jednostki wojskowej - organowi przedstawicielskiemu wyższego szczebla,
- zgłaszanie uwag i propozycji dotyczących rozwiązań prawnych regulujących służbę żołnierzy zawodowych i działalność jednostki wojskowej,
- inicjowanie i organizowanie pomocy dla kadry zawodowej i jej rodzin, znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej.

229. Do zadań zgromadzenia należy reprezentowanie interesów żołnierzy zawodowych wobec dowódców, w przypadku zgromadzenia na szczeblu Ministerstwa Obrony Narodowej wobec Ministra Obrony Narodowej, w tym, między innymi:

- informowanie właściwego dla zgromadzenia dowódcy albo Ministra Obrony Narodowej o problemach żołnierzy zawodowych oraz przedstawianie im wniosków, propozycji i opinii żołnierzy zawodowych i środowiska wojskowego w tym zakresie,
- współdziałanie z właściwym dla zgromadzenia dowódcą albo Ministrem Obrony Narodowej w rozwiązywaniu problemów żołnierzy zawodowych i środowiska wojskowego,
- zgłaszanie uwag i propozycji dotyczących celowości i skuteczności rozwiązań prawnych regulujących służbę żołnierzy zawodowych i działalność jednostek wojskowych.

230. Do zadań Konwentu należy reprezentowanie interesów żołnierzy zawodowych, poprzez spełnianie funkcji opiniodawczo-doradczych wobec Ministra Obrony Narodowej, w tym:

- reprezentowanie żołnierzy zawodowych wobec Ministra Obrony Narodowej, innych organów władzy publicznej, organizacji pozarządowych i środków masowego przekazu,
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących służby żołnierzy zawodowych i działalności jednostek wojskowych,
- delegowanie przedstawicieli do prac w zespołach przygotowujących projekty aktów prawnych dotyczących służby żołnierzy zawodowych i działalności jednostek wojskowych,

- przedstawianie Ministrowi Obrony Narodowej informacji o sytuacji żołnierzy zawodowych oraz ich nastrojach i aktualnych problemach,
- ocenianie skuteczności działania organów przedstawicielskich żołnierzy zawodowych w zakresie realizacji ich zadań oraz inicjowanie działań zmierzających do usprawnienia ich pracy,
- reprezentowanie żołnierzy zawodowych w kontaktach międzynarodowych z organizacjami przedstawicielskimi żołnierzy zawodowych innych armii oraz podejmowanie decyzji o przynależności organów przedstawicielskich do Europejskiego Stowarzyszenia Organizacji Przedstawicielskich Żołnierzy Zawodowych („Euromil”), a także innych międzynarodowych organizacji przedstawicielskich żołnierzy zawodowych.

231. W świetle przepisów ustawy o służbie cywilnej z 18 grudnia 1998 roku członkom korpusu służby cywilnej (pracownicy służby cywilnej, zatrudnieni na podstawie umowy o pracę oraz urzędnicy służby cywilnej, zatrudnieni na podstawie mianowania) przysługuje prawo tworzenia związków zawodowych i zrzeszania się w nich na zasadach ogólnych. Urzędnicy służby cywilnej nie mogą pełnić funkcji w związkach zawodowych. Istnieje kilka central związkowych, do których należą urzędnicy i pracownicy służby cywilnej.

232. Ustawa o służbie cywilnej z 18 grudnia 1998 roku została zastąpiona ustawą z 24 sierpnia 2006 roku o służbie cywilnej. Przepisy tej ustawy przewidują analogiczne ograniczenia w zakresie pełnienia funkcji związkowych przez urzędników służby cywilnej jak przewidziane w uchylonej ustawie.

233. Informacje dodatkowe – odpowiedź na uwagę numer 12 Komitetu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych.